

VESILAHTI Hailianmäki

suunnitellun maa-aineksen ottoalueen arkeologinen inventointi 2022

Timo Sepänmaa
Janne Soisalo

Tilaaaja: Vesilahden Kalliomurske Oy

Sisältö

Perustiedot	2
Karttoja	3
Vanhoja karttoja	3
Inventointi	4
Tulos	5
Lähteet	6
Yleiskuvia	6
Muinaisjäännökset	7
1 Vesilahti Hailianmäki	7
2 Vesilahti Hailianmäki 2	7
3 Vesilahti Hailianmäki 3	8

Kansikuva: Hailianmäen rajamerkki (ennestään tunnettu muinaisjäänös, raportin kohde 1).

Perustiedot

Alue: Vesilahti, Hailianmäki. Suunniteltu maa-aineksen ottoalue.

Tarkoitus: Selvittää alueella sijaitsevat muinaisjäännökset ja muut arkeologiset kohteet.

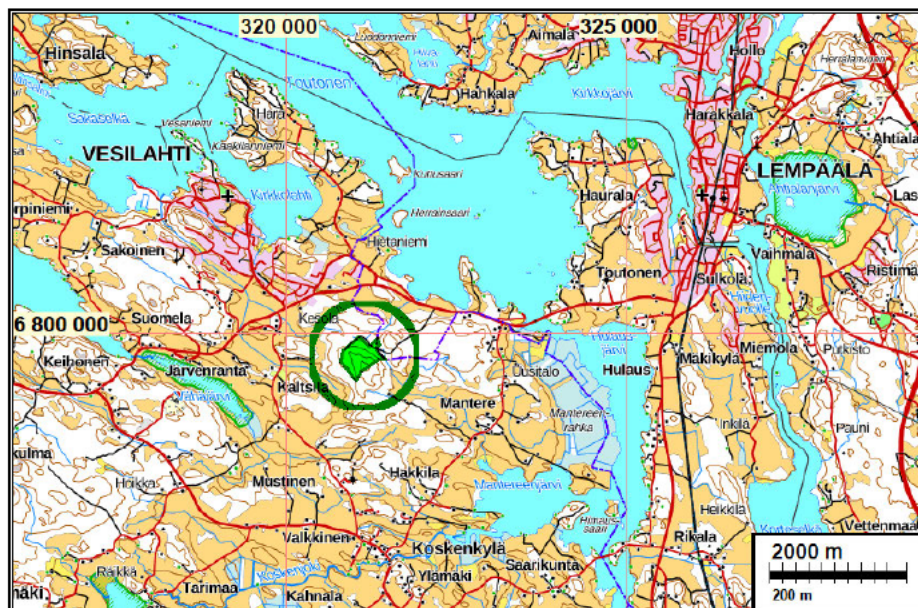
Työaika: Maastotyö 5.5.2022.

Tilaaja: Vesilahden Kalliomurske Oy.

Tekijät: Mikroliitti Oy, Timo Sepänmaa ja Janne Soisalo.

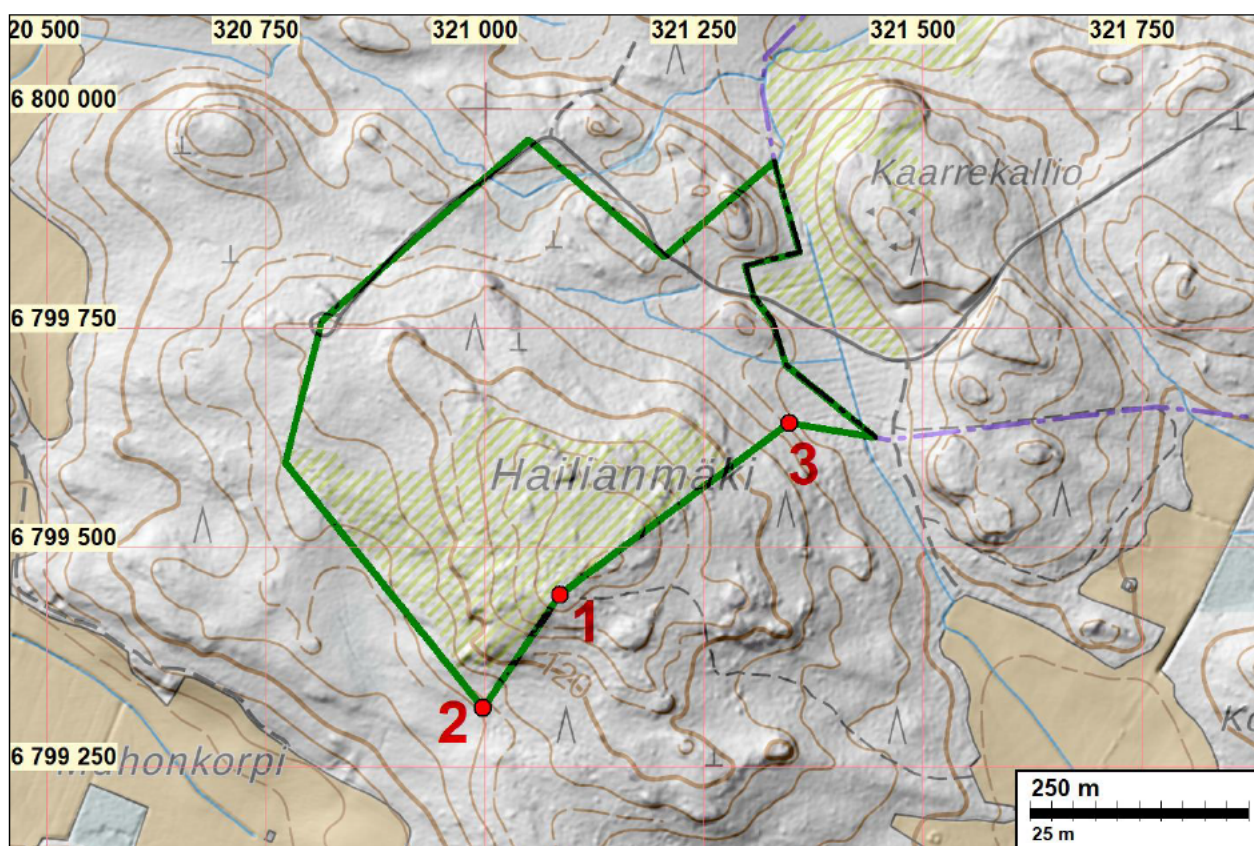
Tulos: Alueelta tunnettiin aikaisemmin yksi isojaon aikainen kylien välinen rajamerkki kiinteä muinaisjäänös. Inventoinnissa todettiin tämän lisäksi kaksi muuta rajamerkkiä, jotka sijoittuvat vanhojen kylärajojen kulmapisteisiin ja jotka eivät ilmeisesti ole tilis-rajamerkkejä. Museoviraston ohjeistuksen mukaan nämä ovat kiinteitä muinaisjäännöksiä. Inventoinnin jälkeen alueelta tunnetaan siten 3 kiinteää muinaisjäänöstä – kaikki kylien välisiä historiallisen ajan rajamerkkejä.

Selityksiä: Koordinaatit ja kartat ovat ETRS-TM35FIN koordinaatistossa. Kartat ovat Maanmittauslaitoksen maastotietokannasta 4/2022, ellei toisin mainittu. Muinaisjäänösrekisteri on tarkastettu 4/2022. Valokuvia ei ole talletettu mihinkään viralliseen arkistoon, eikä niillä ole mitään kokoelmatunnusta. Valokuvat ovat tallessa Mikroliitti Oy:n serverillä. Kuvat: Janne Soisalo ja Timo Sepänmaa.

Tutkimusalue vihreän ympyrän sisällä oleva vihreällä rajattu ja varjostettu alue.

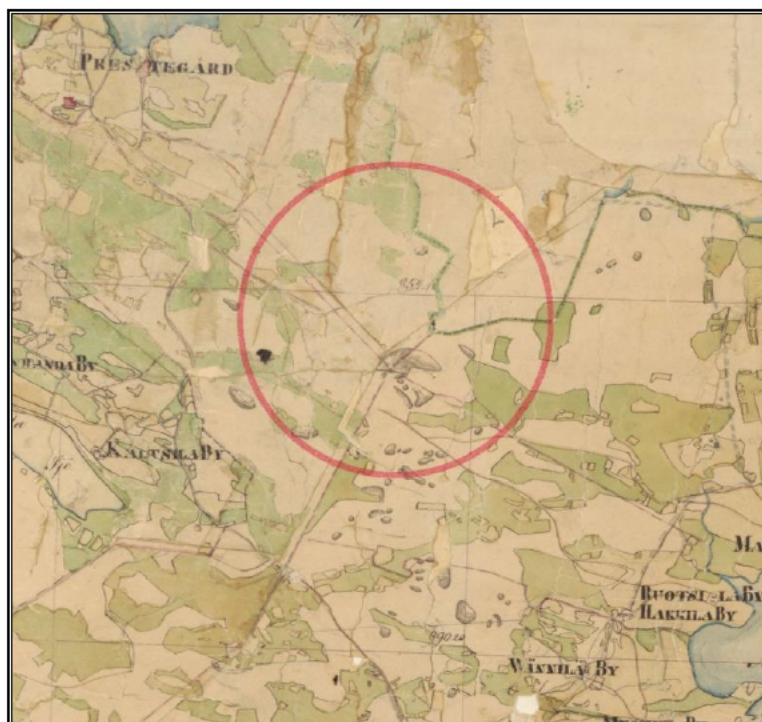
Karttoja

Alueella todetut muinaisjäännöskohteet. Kaikki historiallisen ajan rajamerkkejä.

1 = Hailianmäki, 2 = Hailianmäki 2, 3 = Hailianmäki 3.

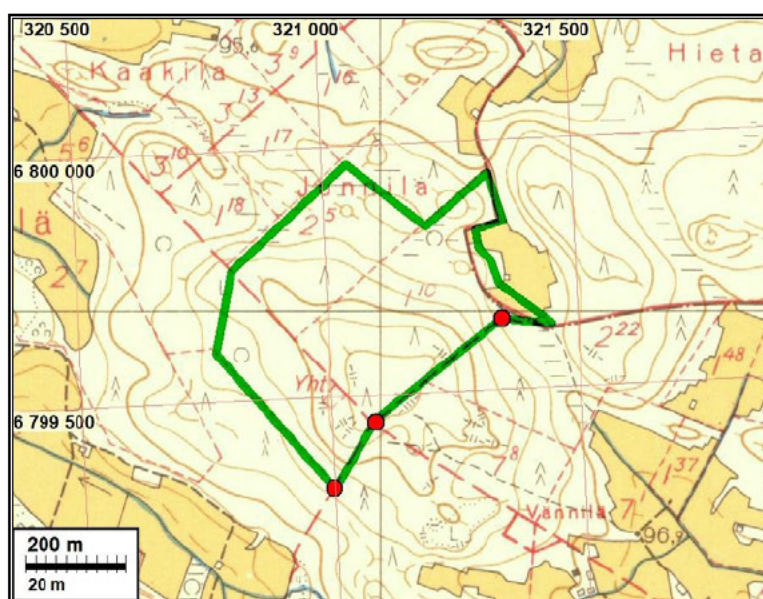
Vanhoja karttoja

Ote vuoden 1848 Vesilahden pitäjänkartalta. Tutkimusalue punaisen ympyrän sisällä. Rajamerkki Hailianmäki (kohde 1) karttaotteen keskipisteessä.

Ote vuoden 1909 Senaatin kartalta. Tutkimusalue sijaitsee vihreän ympyrän sisällä. Rajamerkki Hailianmäki (kohde 1) karttaotteen suunnilleen keskipisteessä.

Ote vuoden 1959 peruskartalta 2114 09. Tutkimusalue rajattu vihreällä viivalla. Muinaisjäännökset merkitty punaisilla pisteillä.

Inventointi

Vesilahden kalliomurske Oy:n maa-aineksen otto- ja ympäristölupahakemukseen Vesilahden Hailianmäen alueella liittyen Pirkanmaan maakuntamuseo antoi lausunnon (16.11.2021 – diar: 781/2021), jossa edellytettiin alueella tehtäväksi arkeologinen inventointi. Vesilahden kalliomurske Oy tilasi alueen arkeologisen inventoinnin Mikroliitti Oy:ltä. Timo Sepänmaa ja Janne Soisalo tekivät inventoinnin 5.5.2022 työn kannalta hyvissä olosuhteissa.

Aluetta on arkeologisesti inventoitu v. 2014 (Poutiainen & Sepänmaa 2014) ja alue on kuulunut myös v. 2011 Vesilahden Koskenkylän osayleiskaava-alueen muinaisjäännösinventointiin. Jälkimmäisessä on käsitelty myös seudun historiallisen ajan kartoja, mutta ei tämän tutkimusalueen osalta. Mainituissa aiemmissa inventoinneissa ei nyt tutkitulla alueella maastossa kuljettu.

Alue sijaitsee Vesilahden kirkosta noin 3 km kaakkoon, asumattomalla metsäalueella. Alueen maaperä on pääasiassa kivistä ja louhikkoista moreenia, osin myös kalliopaljastumia. Aivan itäisimmällä laidalla on hieman myös kosteapohjaista hietä- ja hiesumaata. Maastonkorkeus alueella ovat välillä 98–138 m. Varhainen Ancyliusjärvi lienee ulottunut alueelle preboreaalisen ilmastokautena (ennen 8200 eKr.), mutta alueen kivisissä maastoissa sen aikaisia asuinpaikkoja tuskin on sijainnut. Myöhempiä rantasidonnaisia muinaisjäännöksiä alueella ei voi olla.

Alue vaikuttaa kaikin puolin sopimattomalta vanhalle asumiselle ja muullekin maankäytölle. Rantasidonnaista asutusta paikalla ei ole voinut olla. Niittyjen ja peltoja alueella ei ole ollut mm. maaperän takia – paitsi marginaalinen alue itälaidalla. Maaperä ei ole suotuisaa myöskään hiilimiljojen tai tervahautojen tekemiseen. Vanhoilla kartoilla alueelle ei ole merkitty muinaisjäännöksiin viittaavaa maankäyttöä – ainoastaan kylien ja pitäjien välisiä rajalinjoja. Alueen pohjoisosa on Junnilan kylän maita ja lounaisosa Kirkonkylän kylän maita. Vuoden 1959 peruskartalla itäisin kaistale on ollut Lempäälän Hietaniemen kylän maita – myöhemmin kaistale on yhdistetty Vesilahden Junnilan kylään. Etelässä alue rajautuu Hakkilan kylään ja kaakossa Mantereen kylään.

Ennen maastoinventointia tarkastettiin Museoverkossa oleva lidar-aineistoon perustuva rinnevarjostepistepilvi. Siitä ei havaittu mitään arkeologisesti kiinnostavaa. Tutkimusalueen ulkopuolelta, sen kaakkoisimmasta kulmasta noin 150 m koilliseen on löytynyt v. 2020 muutama rautakautinen esine (Lempäälä, Kaarrekallio). Tähän viitaten em. lausunnossaan Pirkanmaan Maakuntamuseo edellytti Hailianmäen tutkimusalueen arkeologisessa inventoinnissa käyttämään metallinilmaisinta. Metallinilmaisinta käytettiin otoksenomaisesti. Katsoimme sen käytön mielettömäksi kivisessä ja louhikkoisessa, hakkuujätteiden peittämässä maastossa missä ei ole havaittavissa mitään ”toistaan parempaa maastonkohtaa mahdolliselle vanhalle metalliesineelle – puhumattakaan muinaisjäännöksistä”. Kyseessä olisi ollut puhdas harhailu ja hakuammunta. Maanomistaja kuitenkin tutki aluetta metallinilmaisimella muutama päivä maastotyömme jälkeen. Löytöinä ”valtava määrä” hylsyjä ja luoteja, lisäksi hevosenkengän katkelmia ja sepän tekemiä nauloja sekä hevosvaljaimien hihnanjakaja. Ei siis mitään muinaisjäännöksiin viittaavaa.

Pääasiallinen maastotyömenetelmä oli maanpinnalle erottuvien muinaisjäännösten silmämääräinen etsiminen sekä lisäksi ennakkoon kartoilta paikannettujen kylien välisten rajapisteiden tarkastaminen. Inventointiajankohtana alue oli lähes kauttaaltaan avohakattu – itälaidalla oli jonkin verran kaatamatonta mänty- ja sekametsää. Metsänhakkuusta johtuen näkyvyys alueella oli valtaosin erinomainen. Suurimmat hakkuutähteet olivat siivottu pois maastosta, joten maanpintaa voitiin tähyillä kaukaakin erilaisten rakenteiden havaitsemiseksi.

Tulos

Ennalta tunnetun rajamerkin (kohde 1) lisäksi havaittiin kaksi muuta rajamerkkiä vanhojen kylien välisiltä rajoilta. Nyt havaitut rajamerkit ovat vaatimattomampia kuin aikaisemmin tunnettu eikä niiden rakentamisajankohdasta ole tietoa (rajapisteet kylläkin juontuvat isojaon aikaan 1700-luvun jälkipuoliskolle). Museoviraston HIKI-oppaan (s. 116) sekä Arkeologisen kulttuuriperintö-oppaan mukaan ne ovat kiinteitä muinaisjäännöksiä. Alueen reunalta tunnetaan siis nyt kolme kiinteää muinaisjäännöstä.

7.7.2022

Janne Soisalo ja Timo Sepänmaa
Mikroliitti Oy

Lähteet

Arkeologisen kulttuuriperinnön opas 2022. Verkkosivusto: <http://akp.nba.fi/> [Viitattu: 30.8.2022]
 Niukkanen, M. 2009. Historiallisen Ajan Kiinteät Muinaisjäännökset – Tunnistaminen ja suojelu. Museoviraston rakennushistorian osaston oppaita ja ohjeita 3
 Peruskartta 1959. 2114 09 Hulausjärvi. Maanmittauslaitos.
 Poutiainen, H; Rostedt, T; Sepänmaa T; Jussila T. 2011. Korjattu 2014. Vesilahti, Koskenkylän ympäristön osayleiskaava-alueen muinaisjäännösinventointi. Mikroliitti Oy.
 Poutiainen, H; Sepänmaa T. 2014. Vesilahti, Koskenkylän osayleiskaava-alueen muinaisjäännösten täydennysinventointi. Mikroliitti Oy.
 Senaatin kartta 1909. XVII-XVIII 22-23 Vesilahti. Maanmittauslaitos.
 Vesilahden pitäjänkartta v. 1848. Maanmittauslaitos.

Yleiskuvia

Vasemmalla maastoa Hailanmäen lakialueelta koilliseen, oikealla tutkimusaluetta pohjoisosasta kuvattuna etelään.

Tutkimusaluetta kuvattuna alueen koillisosasta lounaaseen.

Muinaisjäännökset

1 Vesilahti Hailianmäki

Mj-tunnus: 1000042260

Status: kiinteä muinaisjäännös

Tyyppi: kivirakenteet rajamerkit

Ajoitus: historiallinen

Koord: N 6799446 E 321086

Aiemmat tutkimukset: Poutiainen & Sepänmaa inventointi 2014; Soisalo & Sepänmaa inventointi 2022

Kuvaus: *Muinaisjäännösrekisteri:*

Paikalla on suurehko rajamerkki, jonka neliön muotoisen pohjakiveyksen mitat ovat noin 250 x 250 cm ja korkeus noin 80 cm. Päällä on noin 60 cm korkuinen pystyivi, jonka pohjoispuoliselle kyljelle on hakattu numero 29. Välittömässä ympäristössä kaikkiin suuntiin on matalia (max. 1 m) mutta laajahko-ja vanhoja maa-aineksen otokuoppia (maalaji hiekkamoreenia).

Rajakivi on edelleen käytössä oleva neljän kylän (Mantere, Hakkila, Junnila ja Kirkonkylä) rajapiste. Rajamerkin ja / tai pisteen historia ei ole tiedossa, mutta pitäjänkartassa (1840-luvulta) esiintyy sama rajapiste

Soisalo 2022:

Kohde oli tarkastettaessa samassa kunnossa kuin 2014.

Rajamerkki kuvattuna itään.

2 Vesilahti Hailianmäki 2

Mj-tunnus: (uusi kohde)

Status: kiinteä muinaisjäännös

Tyyppi: kivirakenteet rajamerkit

Ajoitus: historiallinen

Koord: N 6799317 E 320998

Tutkimukset: Soisalo & Sepänmaa inventointi 2022

Kuvaus: *Soisalo 2022:*

Paikalla on pieni ja vaatimaton kivistä kasattu rajamerkki. Sen pohja on ladottu kivistä, pohjarakenteen pituus on noin 1 m. Leveydeltään se on epämääräinen.

Alimmat kivet ovat täysin sammalen peittämiä. Päällä on n. 50 cm korkuinen pystykivi, jonka länsipuoliselle kyljelle on hakattu numero 396, joka on hiljattain vahvistettu punaisella maalilla. Rajamerkki sijaitsee nuoressa kuusimetsässä. Se on edelleen käytössä oleva kahden kylän (Hakkila ja Kirkonkylä) rajapiste. Rajamerkin historia ei ole tiedossa, mutta 1840-l pitäjänkartassa se on kylien välisellä rajalla.

3 Vesilahti Hailianmäki 3

Mj-tunnus: (uusi kohde)
Status: kiinteä muinaisjäänös
Tyyppi: kivrakenteet rajamerkit
Ajoitus: historiallinen
Koord: N 6799642 E 321348
Tutkimukset: Soisalo & Sepänmaa inventointi 2022

Kuvaus: *Sepänmaa 2022:*
 Rinteessä on neliömäinen, n. 1,4 x 1,4 m, korkeudeltaan n. 50 cm, kivistä tehty latomus. Rakenteessa ilmeisesti aikoinaan ollut pystykiveä ei ollut havaittavissa – ilmeisesti se on kaatunut rakenteen päälle. Kivilatomus oli hakkutähteiden ja kasvilisuuden peitossa, joten tarkempia piirteitä ei havaittu. Rajamerkki sijaitsee Junnilan ja Mantereen kylien välisen rajan mutkassa.

Rajamerkki. Vasemmalla kuvattu itään, oikealla länteen.